

KÉPMÁS

2016
06

stílusos, bátor, elkötelezett

„MA MÁR NEM LEHET
NEM TUDOMÁST
VENNI A VILÁG
MÁSİK VÉGÉRŐL”

CSEKE ESZTER ÉS
S. TAKÁCS ANDRÁS

nKa

Nemzeti Kulturális Alap

550 FT ÉVES ELŐFIZETŐKNEK: 425 FT

9 771586 423002

GONDOLATOK A KALANDRÓL

Kaland a párkapcsolatban,
kaland a családban

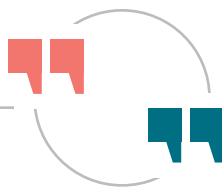
OTTHONSZÜLÉS A KÓRHÁZBAN?

Természetes szülészet

A KAPUBAN: KIRÁLY GÁBOR

Túl a 100 válogatottságon

MESSZIRŐL JÖTT EMBEREK

Család hétköznapi. A szülők végzik az aznapra rendelt munkájukat, az öthónapos kerek, nevetős kisfiú néha átkerül a nagymama kezéből apáéba, az anyja néha megszoztatja egy félreeső helyen. A nők munka közben receptekről, babaápolásról beszélgetnek, frizurát készítenek és arcot festenek, a férfiak az eszközeikkel foglalkoznak és tervezgetnek. Archaikus szereposztás, bár az arcfesték nem okker, a munkaeszköz nem vadászó vagy földműves szerszám. Ugyanis nem az On the Spot egyik epizódjában vagyunk, hanem a sorozat alkotóinak budapesti hétköznapijában, egy fotóműteremben. **Cséke Eszterrel, S. Takács Andrással** és az öthónapos fiukkal.

Szöveg - Szám Kati / **KÉPMÁS** / Kép - Emmer László

♦ – *Milyen volt tegnap az első saját jogon ünnepelt anyák napja?*

Eszter: Nagyon fáradt voltam. Nemrég érkeztünk haza egy utazásról, és útközben annyira egymáshoz igazodik hármunk ritmusa, hogy ilyenkor lehet egy-két nehezebb éjszakánk. Úgyhogy az első anyák napján sokszor eszembe jutott, hogy anya vagyok, anya vagyok – és kicsit fáradt.

András: Az utazást éppen azért is szeretjük, mert 24 órában együtt vagyunk, most már hárman. Itthon sokkal több teendő megtalál minket, kevesebbet vagyunk hármasban. Persze így is szerencsések vagyunk, hiszen többnyire dolgozhatunk otthonról.

– *Meddig tervezitek a gyerekekkel utazást?*

Eszter: Amíg iskolás nem lesz, addig a nem veszélyes helyekre szeretnénk magunkkal vinni. Nyilván, ha mondjuk, a Gázai övezetbe kellene mennünk, én Izraelben maradnék vele.

– *Sokszor előfordult, hogy különváltatok munka közben és féltettétek egymást?*

András: Etiópiában például, miközben épp a sátrunk mellett hánytam, Eszter az egész napot egy törzsi kunyhóban töltötte, negyven fokban, a születésre várva. Az északi sarkkörre is csak egyikünk repülhetett az ENSZ-főtitkárral...

MIVEL MESSZIRŐL JÖTTÉL,
FURCSA VAGY, RÁADÁSUL
KÉRDEZGETSZ,
SOKSZOR AZOKBAN
A TÁRSADALMAKBAN
IS JÓL FOGADNAK,
AHOL A NŐKNEK NEM
IGAZÁN VAN SZAVUK.

– *De akkor a másik nem volt életveszélyben...*

András: Az elmúlt években alig utaztunk veszélyes helyszínre. De amikor Afganisztánban az amerikai csapatokkal forgattunk a pakisztáni határon – még tartott a háború –, a legfontosabb tanács az volt, hogy soha ne közlekedjünk konvojjal a távirányítható aknák miatt. Többnyire helikopterrel vittek egyik bázisról a másikra, de jött Nagy kapitány – tényleg ez volt a neve, az apja magyar –, egy nagyon magas rangú katonatiszt, és azt mondta, hogy csak konvojjal lehet továbbmenni. Én bevetésre kísértem a katonákat, Eszternek pedig be kellett szállnia. Láttam rajta, hogy fél, és az én kezemben is remegett a kamera.

Eszter: Mindig változó, hogy éppen mi számít veszélyes helynek. Már annyiszor voltunk a Gázai övezetben, hogy ha nincs háború, akkor már nem érzem magam veszélyben. De hidd el, az Ománi Szultánságban utazgatni manapság kevésbé veszélyes, mint néhány európai nagyvárosban.

– *És hogy viselték az itthoniak az aggodalmakat?*

András *anyukáját is megkérdeztem az előbb, annyit mondott, hogy sok ima és böjt...*

András: Tényleg voltak utazásaink, amiket apám végigböjtölt.

Eszter: Én a spórolt pénzemen egyetlen hátizsákkal kezdettől fogva olyan helyekre utaztam, ahová édesanyám nemigen ment volna, például Libanonba, Szíriába. Akkoriban Szíria még egy hihetetlenül békés, barátságos és szép hely volt. Lassan hozzászokott, de azért amikor elkezdtek az On The Spotot, az első úton nem vallottam be mindent. Húsvétkor utaztunk, úgy tudta, Izraelbe, nem mondtam meg, hogy Gázába is megyünk. Akkor már beteg volt, nem akartam, hogy aggódjon, de utólag elárultam. Egyetlenegyszer kérte határozottan, hogy ne menjünk. Pakisztánba készültünk, és mondta, hogy csak oda ne, most ne. Néhány nappal később tudtuk meg, hogy a segítőnket, a fixert, aki előkészítette volna az utunkat, főbe lötték, miközben egy másik történeten dolgozott...

– *Azokat az intenzíven megélt élményeket, amelyeket magatokkal hoztok, le lehet zárni, mint a szellemet a palackban, vagy a legváratlanabb helyzetekben előtörnek?*

Eszter: Az ember itatóspapír, mindent magába szív, és ezek az élmények folyamatosan előjönnek, ha akarod, ha nem. Szombaton sétáltunk a Duna-parton a gyerekünkkel, ebédre mentünk András családjához, süttött a nap, minden idilli volt, és eszünkbe jutott, hogy föl hívjuk azt a gázai családot, akiknek köszönhetjük a születésről szóló sorozatunk egyik epizódját, azt, hogy a szomszédjukban lakó nagyon konzervatív, vallásos család beengedett minket a szülőszobára. Gratuláltak a gyerekhez, mi kérdeztük, hogy mi újság, és mesélték, hogy három hónapja nincs gáz, csak hetente párszor van villany, és nagyon rossz helyzet.

András: A közösségi média idején nem is tudnád magad elzárni az eseményektől. Az egyik filmünk főszereplője például a napokban kipoztolta, hogy a kislánya lovagol, és mi tudjuk, hogy ez az a kislány, akit eltalált egy repesz, amikor ott voltunk, három ujját elvesztette, és a kisujjáért ment a harc, hogy tudjon fogni. Át kellett menekíteni Izraelbe, mert csak ott tudták elvégezni azt a műtétet.

Eszter: Vagy hogy az indiai szereplőnk kisbabát vár...

András: ...és látjuk növekedni a balinéz babát, aki a kamera előtt született. Épp tegnap beszélgettünk róla, hogy havonta kellene egy nap, amikor csak ezeket a kapcsolatokat ápoljuk.

– *Idegen helyeken és kultúrákban bizalmat kértek és kaptok, sokszor bensőséges kapcsolatba kerültek a vendéglátóikkal. Nehéz ilyenkor szem előtt tartani a célt, amiért odamentetek? Vagy épp az nehéz, hogy ne akarjatok mindenkin segíteni?*

Eszter: Néha épphogy segít az elmélyülésben. Ha valaki mer segítséget kérni, akkor bízok benned. Ha benned felmerül, hogy te jószág Isten, valahogy segíteni kellene, akkor valóban megismerted a körülményeket. A dokumentumfilmmezésben nincs tiszta objektivitás. Hol nekem jut eszembe, hol Andrásnak.

András: Erről nem szívesen beszélünk, mert amikor egy menekülttáborban konténert vásárolsz egy családnak, nem azért teszed, hogy ezt egy magazinban majd leírják.

Eszter: Nagyon meg kell gondolni, hogy mit ígérsz.

– *Egyáltalán hány kapcsolatot tud az ember igazán megtölteni tartalommal?*

András: A munkánknak sokkal inkább látják kárát az itthoni kapcsolataink. Azoknak a családoknak, akiknél forgatunk, mi távoli ismerősök maradunk. Könnyebb egy dél-afrikai szereplőnkkel kapcsolatot tartani, mint egy budapesti haverral, akivel természetesen nem elég évente egy találkozás. Ha ezek az itthoni kapcsolatok nem épültek volna le, a családunkra és a közeli barátokra nem maradt volna idő.

– *Hogy fogadták Esztert mint nőt a nem éppen nőközpontú társadalmakban?*

Eszter: Mivel messziről jöttél, furcsa vagy, ráadásul kérdezel, sokszor azokban a társadalmakban is jól fogadnak, ahol a nőknek nem igazán van szavuk. Talán azért is, mert bizonyítani szeretnék, hogy tévesen ítélkezünk a nőkhöz való viszonyukról. Alapvetően ezekben az országokban nagyon vendégszerető az emberek, és a vendégszeretet a nőkre is kiterjed. Néha persze keveredünk mélyen sovíniszta társaságba, de ez nem feltétlenül valósi vagy politikai nézet kérdése, mert Nyugat-Európában is volt olyan élményem, hogy én kérdeztem valakit, és ő csak András szemébe nézve válaszolt.

András: Ez egy előkelő, Oxfordban tanult milliárdossal is megtörtént.

Eszter: Néha nem is baj, ha egy kicsit provokatív a helyzet, és például rendhagyó módon egy nő kérdez.

András: Például a Vének Tanácsánál Indiában, egy nagyon szemellenzős régióban forgattunk a becsületgyl-kosságokról. Egy forgatókönyvíró sem találhatta volna ki jobban azt a beszélgetést.

Eszter: A nők arrafelé teljes testüket elfedő leplekben közlekedtek, még egy csik sem volt rajtuk, ahol kinézhettek. Húsz férfi próbált meggyőzni arról, hogy az eleve elrendezett házasság jobban működik a szabad választásnál. Én a szülők által elrendelt házasságokról kérdeztem őket, arról, hogy a fiatalokat sokszor tragédiába hajszolják, vagy éppen savval leöntik a nőket. Ők meg visszakérdeztek, hogy „és mi van a mi nyugati nagy szerelemházasságunkkal”? És idézték pontosan a válási statisztikáinkat.

András: Iránban pedig éppen azt akarta megmutatni Eszternek néhány helyi nő, hogy sokkal kisebb a szakadék a nyugati világ és az övék között, mint gondolnánk, és a második héten egy földalatti titkos fotóstúdióban találtuk magunkat, ahol a nők egymásra hennát tetováltak, és féltöket fényképeztek, persze szigorúan saját maguknak.

– Kettévált a világ, médiafogyasztókra és – akár történelmi okokból, akár önként, de – média nélkül élőkre. Ti magatok is sokszor ilyen közösségekről tudósítotok. Van összefüggés az emberi boldogság és ezeknek az eszközöknek a használata között?

András: Az biztos, hogy sokan a személyes kapcsolataikat a közösségi médiával helyettesítik. Ez veszélyes, mert nagyon hamis képet és önképet ad. A facebookon például mindenki mosolyog és vidám, hiszen olyan fotót senki nem tesz föl magáról, amin épp sír. Amikor pedig sírunk, azzal szembesülünk, hogy mindenki más boldognak mutatja magát, ebből lesz a közösségi média depressziós spirálja. Aki csak itt éli az életét, ingoványos talajra lép. A saját facebook-oldalamon évek óta nem posztoltam semmit, viszont a távoli ismerősökkel csak itt tudjuk tartani a kapcsolatot, és a műsor nézőivel is itt kommunikálunk.

Eszter: Hogy jobban egyben vannak-e azok a családok és közösségek, ahol nincsenek kütyük? Igen, persze. Jobban ismeri az unoka a nagymamáját vagy a másodunokatestvéreit. Azok a családi hálók erősebbek, és az ember vélhetően ott boldogabb, ahol mindenki a valós emberi kapcsolataiba teszi az energiát.

András: Ez a nyugati társadalmakban már elveszett, itt nem él együtt három-négy generáció, már kettő is egymás agyára megy. Szomorú, mert ezzel sok minta eltűnt. Például készült arról kutatás az Egyesült Államokban, hogy azért kevesebb az afroamerikaiak körében a családon belüli erőszak, mert még együtt élnek generációk, és ebben a felállásban sokkal nehezebben alakulhat ki egy bántalmazó kapcsolat.

JOBB NEM BELEÁLLNI AZ ITTHONI TÖRTÉNETEKBE, MERT NÁLUNK MINDEN AZONNAL PÁRTPOLITIKÁVÁ VÁLIK.

Eszter: Az utazások miatt amúgy is fölértékelődött bennünk a család – hiszen amikor a sok élménytől, a fáradságtól úgy érzed magad, mint egy kifordított kabát, nem mindegy, hova érkezel –, de most, hogy gyerekünk van, még fontosabb, hogy ő minél több helyről kaphassa az információt, az érzelmi lenyomatokat, a szeretetet. Nagyszülők, nagynénik, nagybácsik, Andrisék öten vannak testvérek, mi hárman, és még van egy öcsém. Édesanyám, sajnos, meghalt.

– Nemcsak az unokáknak, a szülőknek sem mindegy, hogy a felelősség csak az ő vállukon van-e...

Eszter: Ó, persze hogy nem! A nukleáris családmódel, apa-anya-gyerek, szépen ki van találva, de lássuk be, nem működik elég jól.

András: Le lehet mérni egy társadalom állapotát abból, hogyan viszonyulnak a gyerekekhez. Nyugat-Európában távolságtartók, jó esetben tudomást sem vesznek a kicsikről, a Közel-Keleten vagy Ázsiában viszont pillanatok alatt kikapják a kezünkből, és mi addig például megreggelizünk.

Eszter: Most már oda is merjük adni. Mert kezdetben, amikor nyújtották a kezüket, hogy „Na, jössz hozzám?”, az volt az én első reakcióm is, hogy „Mit akarsz a gyerekekkel?” Aztán pár nap alatt lelazultunk mi is. Ott kézről kézre járnak a gyerekek – itt meg sem fordulna a fejedben, hogy kivedd valakinek a kezéből a gyereket az utcán, hogy megszeretgesd. Ománban például a férfiak egyáltalán nem kevésbé gyerekcentrikusak, mint a nők.

András: A terhesség idején Francia Polinéziától Thaiföldig mindenhol beszéltek Eszter hasához, azonnal megmondták, hogy fiú lesz vagy lány, lesz-e haja vagy nem, és Eszter ezért kókuszt igyon-e, és mikor igya.

Eszter: Ettől néha persze falramásztam, ugyanakkor emlékszem, hogy egy nagyon intelligens európai társasággal egész este állva beszélgettem, harmincas nőekkel.

Nekem nagy volt már a pocakom, és senki nem mert lenézni a hasamra, úgy tettek, mintha nem lennék terhes. Nem rosszindulatból, egyszerűen zavarban voltak.

András: Azt viszont csak Magyarországon tapasztaltuk, hogy vadidegenek megszólítanak az utcán, hogy: „Biztos fázik...”

Eszter: ...vagy „Keresi a cumiját, miért nincs neki?”

András: A várandósság alatt olvastunk a kontinuum-elvről Jean Liedloff antropológus könyvében. Az a címe, hogy *Az elveszett boldogság nyomában*. Félévet élt a venezuelai jekána indiánok között, és lenyűgözte a boldog, kiegyensúlyozott életük: a gyermeket mindenhova magukkal viszik, ott van, ahol az élet zajlik, és folyamatosan karban, illetve hordozókendőben tartják. Egy közösségbe nőnek bele a gyerekek, sőt, a nők egymás gyerekeit szoptatják. A mi kultúránkban annyira egymás agyára megyünk, annyira atomizált életet élünk, annyira rá vagyunk állva a fogyasztásra, hogy ez elképzelhetetlen. Megmondom őszintén, nekem is sok volt, amikor a gyerekünk született, és három napon belül az egész család látni akarta, a nappalink pedig egy pillanat alatt olyan zsúfolt lett, mintha egy palesztin vendégségben ültünk volna. Ami ott a világ legtermészetesebb dolga, én viszont leléptem sétálni.

Eszter: A gyermekágy időszaka azért más, az egy feje tetejére fordult világ. De ha nem is lakik egy fedél alatt több generáció, szerintem annál szuperebb nincs, mint amikor egy család közel lakik a nagyszülőkhöz.

– *Mi a döntő különbség a keleti és nyugati társadalmak között?*

Eszter: Az elidegenedés.

András: Ha Srí Lankáról az ember például Londonban landol, és lemegy a metróba, mintha egy másik bolygóra érkezne. Nincs egy őszinte mimika, egy mosoly, nincs íze a beszélgetésnek. Alapélmény, hogy az emberek mufurcok.

Eszter: Érdekes, hogy ez az étel megosztásában is látszik. Ott van az asztalon egy nagy tál vagy több, és abból mindenki vesz. Nem úgy, mint nálunk, hogy ez kizárólag az én spagettim, amire az én sajtotomat reszelem...

András: A múltkor beültünk egy arab étterembe nyugat-európai partnerekkel, és mi direkt úgy rendeltünk, hogy mindketten megkóstolhassuk az ízeket. Látszott rajtuk, hogy őket köti az európai etikett. Persze ez nem minősítés, nekünk is van olyan barátunk, aki nem tűri el, ha hozzányúlnak az ételéhez. A vízipólós öcsém például letörné a kezem, ha kivennék egy krumplit a tányérjából.

– *A hétköznapi életetekbe is importáltak szokásokat, praktikákat, amelyeket a világ másik végéről hoztatok?*

András: Ha belépsz a lakásunkba, akkor látod, hogy sok ilyen van.

Eszter: Például nem kanapékat használunk, hanem ázsiai stílusú „tespedőket”, amelyekre le lehet rogni. A terheség alatt kókuszolajjal mostam a hajam...

András: A babamasszázszt egy indiai nőtől tanultuk meg, ott nincs hasfájós baba. A fürdetés nálunk amerikai mintára egy vödörszerű babafürdetőben zajlik, az tűnt a legtermészetesebbnek, a fiunk nagyon élvezi. Balin láttuk, hogy minden este énekeltek a babának az anyja hasában. De ezeket nyilván itt is sokan csinálják, hiszen többnyire ösztönből jövő dolgok, csak elnyomják őket a szokások és az elidegenedett viszonyaink. Mi ezeken a helyeken éltük át a várandósságot, hát sokat tanultunk.

– *El tudnátok képzelni másfajta munkát, mint az utazós dokumentumfilm-készítést?*

Eszter: Azt, hogy ne utazzunk, nem tudnám elképzelni.

András: De azt, hogy más is forgasson, igen. Mert akkor több időm lenne mások filmjeit nézni. A dokumentumfilm mint műfaj csodálatos lehetőség a világ megismerésére! Ha kevesebbet lennének terepen, szívesen összeválogatnánk a nemzetközi dokfilmes termés legjavát a magyar nézőknek.

– *Mi a titkokat, ami külföldön is sikeressé tette a filmjeiteket?*

Eszter: Általában vagy van egy hős, mint *Bear Grylls*, aki vakmerő dolgokat csinál a világ körül, vagy van egy többfős stáb, de az is más műfaj. A legtöbb tévésnek nincs se ideje, se lehetősége leülni, és egyáltalán megismerni a szereplőit. De olyan személyes születés-sorozat biztosan nem volt még, hogy közben az alkotóknak is megszületett a gyereke.

András: Az tényleg kuriózum, hogy csak ketten vagyunk a terepen, egy férfi és egy nő, ráadásul most már egy család. A BBC és a Discovery koprodukciójában készült egy fantasz-tikus sorozat törzsekről, de a műsorvezető panaszkodott, hogy a legjobb pillanatokat nem tudták felvenni, mert csak ő lakott velük, a stáb többi tagja mindig a saját sátor-táborukban töltötte az éjszakát. Na, nálunk ez nem fordulhat elő. A helyi segítőnk jót nevetett rajta, hogy bár a BBC és a National Geographic stábjával is próbáltak születést forgatni ugyanabban a völgyben, ahol mi, mindig lemaradtak róla, vagy már nem tudtak tovább maradni, hogy kívárrák. Nekünk meg megint elképesztő mázlink volt.

– *Magyarországon nincs nektek való téma, amely inspirál?*

Eszter: Persze hogy van! De számunkra nagyon fontos a hitelesség, és azt könnyebben meg tudja őrizni egy messziről jött ember. Jobb nem beleállni az itthoni történetekbe, mert nálunk minden azonnal pártpolitikává válik. Eszembe jut például egy gyönyörű film, a *Másik Magyarország*. Kemény szociológiai kérdéseket boncolgat, a mélységénységről szól, Bukta Imre képeivel. A téma mindenki által átélethető, hiszen minden országban

LE LEHET MÉRNI EGY TÁRSADALOM ÁLLAPOTÁT ABBÓL, HOGYAN VISZONYULNAK A GYEREKEKHEZ.

vannak szegények, itthon mégis sok néző szemében politikai előjelet kap a film, attól függően, hogy melyik kurzus alatt készült.

András: Mi nyolcadik éve csináljuk, és még nincs politikai előjelünk. Ez ritka.

– *De azért kerülget titeket is a politika, nem?*

Eszter: Kerülget, de például az egyik nagyon érzékeny témáról készült filmünket mind a két politikai szélsőség meghívta vetítésre. Ez nem azt jelenti, hogy személy szerint nincs véleményünk, de a történeteink hitelességét rombolná, ha beszálnánk abba az állandó adok-kapokba, ami itt megy. Történelmi témák, szocio-anyagok, globális környezeti problémákról szóló filmek, minden téma megfeneleklik ebben a sajátos közbeszédben. Nem is jut energia és idő azokra a történetekre, amelyek a gyerekeink jövőjét fogják meghatározni, mert minden energia elmegy a belpolitikai csatározásra.

– *Kelet-európai életérzés, hogy mi úgysem tudunk hatni a nagy folyamatokra?*

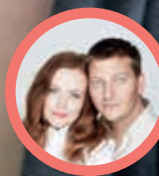
Eszter: Látod, ebből a szempontból is jó, hogy átjárható a világ, és van média. Akár a Föld másik felére is adakozhatsz, aláírhatsz petíciót, szelektíven gyűjtheted a szemetet, de legalábbis tudhatod, hogy ez miért lenne fontos.

András: Ma már a politikai helyzet is olyan, hogy nem lehet nem tudomást venni a világ másik végéről. 2014 közepén forgattunk a legnagyobb szír menekülttáborban a Közel-Keleten, de mire levetítettük, már itt voltak a menekültek. Most egyetlen polgárháború okoz ilyen felfordulást. Képzeljük el, mi történik majd, ha igaza van *Christine Lagarde*-nak, és 2030-ra a világ felének nem lesz elég ivóvize! ♦

2AM9ED

stílusos, bátor, elkötelezett

CSEKE ESZTER ÉS S. TAKÁCS ANDRÁS

„DR. GUTMANN ORSOLYA
A LEGEMBERSÉGESEBB SZÜLÉSZ-
NŐGYÓGYÁSZ, AKIT ISMERÜNK.
VELE SZÜLETETT A KISFIUNK
ÉS AZON RITKA ORVOSOK KÖZÉ
TARTOZIK, AKIK CSAK AKKOR
AVATKOZNAK BE A SZÜLETÉS
TERMÉSZETESE FOLYAMATÁBA,
AMIKOR TÉNYLEG SZÜKSÉG VAN RÁ.”